

wordt door de  
kt.  
angewozen le  
dingen gezegd  
zijn.  
te lijnen soms  
en ons de vrij

deze brochure  
ertolkt zij niet  
gedachtensoort

wat er in het  
n getal is, kan  
jongere Rth

ingstelling niet

ik dit schrijft  
in volen gang  
Osten geboorte  
dienen ter ver  
mschman door  
apbt aan het

g In Frankrijk

voor zich legt  
d zulk een in  
en.

er veel meer  
touwladder te  
of een ploeg  
hanteeren, met

en kleermakers  
a draaglijk pak  
oeren uit Bre  
dien, zou men  
te ontwikkelen

uitging, in zijn  
ische persoon  
te spreiden,  
iben, getuigen

lossing in zijn  
digs, niets uit  
lie altijd staten  
of droomerigs

peelschen durf  
schap ongedig  
issa feitenma  
er is hij nood

ar naar schoon  
eien, maar zijn  
ouse cabins en  
t

boek over „Het  
and en herucht

als David Eri  
or zijn zwaren  
hi trok, bracht  
en roer.

eld.

het landschap  
milieu waarin  
istus' persoon  
een man van  
tema van zijn

gekozen, met  
Door zijn aan  
terd hij echter

Hein, die van  
ugden als eer  
bezitten, als  
schoonheid van

stierf.

Christus (het  
d, wondde  
ied voor Jesus

den.

alleen in zijn  
k in zijn aan

droeg hij niet  
schrikken, zijn

artikel om zijn  
roomheid ver

van religieuze  
opstandeling  
eefte bekomen  
lachtenis niet

ijn talen, kan  
heeft gekrenkt  
onzen Heiland

k tot waardes

Wij blijven hem beschouwen als één, die den  
Zoon Gods andermaal heeft gekruist.

Wanneer hij nog leefde, zouden we op hem toe-  
passen de Johannische vermaning: ontvang hem  
niet in uw huis en zeg tot hem niet: wees ge-  
groet.

Zijn dood brengt daarin geen verandering.  
Onze gansche ziel komt in opstand tegen het  
werk, dat hij naliet.

Wij doen dan ook niet mede aan de mode van  
onzen tijd om zoo iemand merkwaardig en inte-  
ressant te vinden.

Onze verdraagzaamheid kan ons nooit ontnemen  
onzen weerzin tegen den man, die onzen Heere  
en Meester zoo gruwelijk heeft beleedigd.

In dit opzicht willen wij er niets van hooren,  
dat tijd slijft.

#### — Staatscommissie voor het Hooger Onderwijs.

Met genoegen begroeten wij de instelling van  
een Staatscommissie voor het Hooger Onderwijs.  
Haar taak is na te gaan, of, en zoo ja, door  
welke wettelijke en andere maatregelen:

1o. kostenbesparing op het openbaar hooger  
onderwijs kan worden verkregen zonder dat het  
peil van dit onderwijs in het algemeen wordt ver-  
laagd, en

2o. de verhouding tusschen het openbaar en bij-  
zonder hooger onderwijs nader kan worden ge-  
regeld, zoodat het bijzonder universitair onderwijs  
zich naar zijn aard beter zal kunnen ontwikkelen  
dan op dit oogenblik het geval is.

De samenstelling van deze commissie blijkt ons  
niet ongelukkig.

Rechts is er met een gelijk getal als links en  
dan in verschillende nuances in vertegenwoordigd.

Mocht de instelling der Commissie de eerste stap  
blijken op den weg, die tot vrije ontplooiing van  
het Bijzonder Hooger Onderwijs leidt.

HEPP.

### UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

#### Socialisatie of Bedrijfsorganisatie.

#### XII.

#### De eigendom.

Een aanvang is gemaakt met het onderzoek  
naar de Schriftgegevens omtrent den eigendom.  
Wij vonden in Gen. 1 en 2, dat a, de eigendom  
moet afgeleid uit de schepping van den mensch  
naar Gods beeld; b, dat het woen van den  
eigendom bestaat in heerschappij; en c, dat  
God de absolute eigenaar en de mensch slechts  
rentmeester is. — en voorts in Israël: a, dat  
de eigendom een reijenis karakter draagt, en  
b, wortelt in de geslachten.

In het vorige artikel is uiteengezet, dat het bezit  
in Israël zeer zeker niet een communiaal bezit was,  
zooals het socialisatie-ideaal wil, doch ook, dat  
deze particuliere eigendom een bijzonder karakter  
droeg. Het is geen individualistisch bezit, zooals  
wij het kennen, doch de bezitter is de familie of  
het geslacht, en reeds door deze communale regeling  
heeft de Heere den privaten eigendom begrensd  
en geknot. En waarom heeft God dat gedaan? Dr  
van R. s. a., die hiervan uitgaat, dat het privaat  
bezit een gevolg is van de zonde, en dus in het  
paradijs alleen van heilig communisme willen weten,  
beweren, dat in Israël iets van dien oorspronke-  
lijken paradijs-toestand terugkeert. Waar dit volk  
's Heeren uitverkoren volk is, en in zijn midden,  
zij het dan typisch, het herstel gegeven wordt van  
hetgeen door de zonde is verloren gegaan, moet  
dat herstel, die vernieuwing zich ook openbaren  
op het maatschappelijk terrein, en ziet ge in het  
betrekkelijk communisme, dat, gelijk straks nog  
nader blikken zal, Israël's bezitsregeling kenmerkt,  
een herinnering aan het verloren, en een profetie  
van het toekomstig paradijs. In deze beschouwing  
ligt een waarheid, die ik liever anders formuleer.  
M.i. (en ik kom daarop later terug), is in den  
staat der rechtsheden niet enkel communiaal bezit,  
doch de harmonie, het evenwicht tusschen het pri-  
vate en het communale, zooals die harmonie ook  
ten volle op de nieuwe aarde zal weerkeren. En  
ziet nu, dat evenwicht herstelt de Heere tot op  
zekere hoogte onder Zijn volk. Hij heeft den privaten  
eigendom niet op, om er alleen het gemeenschap-  
pelijk bezit voor in de plaats te stellen, doch Hij  
zorgt er voor, dat het individueele zich niet zoo  
versterpen kan, dat het tot een misstand wordt,  
die den socialen vrede verstoort.

Dat doet de Heere op onderscheiden wijze.

Hij geeft eerst aan het volk het Sabbatjaar.

Niet alleen moet elke week de sabbat gevierd,  
doch ook om de zeven jaar moet de bodem een  
rustjaar hebben, waarin de arbeid op veld en  
akker gestaakt werd. „Zes jaren, zoo beveelt de  
Heere, zult gij uw akker zaaien, en zes jaar uw  
wijngaard besnoeien, en de inkomst daarvan in-  
zamelen; doch in het zevende jaar zal voor het  
land een sabbat der rust zijn, een sabbat den Heere;  
uw akker zult gij niet bezaaien, en uw wijngaard  
niet besnoeien. Wat vanzelf van uw oogst zal ge-  
wassen zijn, zult gij niet inoogsten, en de druiven  
uwer afzondering zult gij niet afsnijden; het zal een  
jaar der rust voor het land zijn. En de inkomst  
van den sabbat des lands zal voor u tot spijsje

zijn, voor u, en voor uw knecht, en voor uw dienst-  
maagd, en voor uw daglooner, en voor uw bij-  
woners, die bij u als vreemdelingen verkeerden;  
mitsgaders voor uw vee, en voor het gedierte, dat  
in uw land is, zal al de inkomst daarvan tot  
spijsje zijn” (Levit. 25:3—7). Hieruit blijkt drieër-  
lei. In de eerste plaats moest het land een rustjaar  
ter eere des Heeren viere, en werd voorkomen,  
dat de bodem door onafgebroken gebruik uitge-  
geld, en het bezit ongestoord vermeerderd werd.  
Ten tweede hield in dat jaar het privaat gebruik  
(let er op niet bezit) van akker en wijngaard op,  
en werd het particulier recht zoo beperkt, dat alle  
arbeid verboden was. En ten derde mocht wat  
vanzelf groeide niet geoogst of ingezameld, en dus  
door den eigenaar in eigen schuren vergaderd,  
maar moest, zoo van het veld weg, gebruikt, en  
aan een ieder ten gebruike worden overgelaten. Dit  
jaar bracht dus mee, niet een communiaal bezit,  
maar een communiaal gebruik van akker en  
wijngaard, en een communisme, dat in niet geringe  
mate de uitwassen van den privaten eigendom  
tegenging.

Dit komt nog sterker uit in het jubeljaar.  
De ordinantie daarvan lezen wij in Levit. 25  
vers 8—13:

Gij zult u ook tellen zeven jaarweken, zeven-  
maal zeven jaren, zoodat de dagen der zeven jaar-  
weken u negen en veertig jaar zullen zijn. Daar-  
na zult gij in de zevende maand, op den tienden  
der maand, de bazuin des geklanks doen doorgaan;  
op den verzoendag zult gij de bazuin doen door-  
gaan in uw gansche land; en gij zult dat vijfzigste  
jaar heiligen, en vrijheid uitroepen in den lande  
voor alle zijne inwoners; het zal u een jubeljaar  
zijn, en gij zult wederkeren een ieder tot zijne  
bezitting en zult wederkeren een ieder tot zijn  
geslacht. Dit jubeljaar zal u het vijfzigste jaar zijn;  
gij zult niet zaaien, noch inoogsten wat vanzelf  
daarin zal gewassen zijn, noch ook de druiven  
der afzonderingen in hetzelfde afsnijden; want dat  
is het jubeljaar, het zal u heilig zijn; gij zult  
uit het veld de inkomst daarvan eten. Op dat  
jubeljaar zult gij wederkeren ieder tot zijne be-  
zitting.”

Uit deze instelling volgt drieërlei.

In de eerste plaats moest in dit jubeljaar, daar  
het het zevende sabbatjaar was, de eisch van deze  
laatste instelling gehouden worden. Ten tweede kon  
iedere Israëliet, die gedwongen was geweest zich  
voor schuld als slaaf te verkoopen, in vrijheid uit-  
gaan, (zie verder Lev. 25:40 e.v.), en in de derde  
plaats keerde het erfland, dat door achteruitgang  
of verkoop in andere handen was overgegaan, tot  
den oorspronkelijken erfbezitter terug (vgl. Lev.  
25:28, 41; 27; 29). In Num. 36:4 wordt dan ook  
van het jubeljaar gesproken, als van het jaar, waarin  
de oorspronkelijke harmonieuze verdeling van den  
eigendom, gelijk de Heere Zelf bij de inbezit-  
neming van Kanaän gegeven heeft, hersteld wordt,  
wanneer n.l. de vorsten van Gilead dit bezwaar  
inbrengen tegen de toewijzing van de erve van  
Zelafead aan zijn dochters: „Als ook de kinderen  
Israëls een jubeljaar zullen hebben, zoo zou haar  
erfenis toegedaan zijn tot de erfenis van dien stam,  
aan welken zij zouden geworden zijn; alzoo zou  
haar erfenis van de erfenis van den stam onzer  
vaderen afgetrokken worden.” Het jubeljaar was  
dus voor de bezitsregeling in Israël van het grootste  
gewicht. Het brengt eigenlijk alle bezit weer terug  
in de hand des Heeren. Het heft voor een oogen-  
blik alle menscheijk eigendomsrecht op. Het maakt  
Kanaän in den strikten zin des woords tot een  
land Gods, en dan verdeelt de Heere het opnieuw  
naar de ordeningen, die Hij eens aan Zijn volk  
heeft gegeven. En in deze strenge beperking van  
den privaat-eigendom lag onnoemelijk veel zegen  
opgesloten. Daardoor werd voorkomen, dat het eene  
geslacht verarmde, en het andere zich in weelde  
haadde; dat de eene al zijn grond verloor, en de  
ander groot grondbezitter werd; dat aan den eenen  
kant het pauperisme, en aan de andere zijde het  
kapitalisme geboren werd, en al dreigde in een  
tusschen twee jubeljaren liggende periode het sociale  
evenwicht verstoord te worden, het jubeljaar met  
zijn heilig communisme bracht weer herstel, en  
de verhoudingen werden door den Heere Zelf weer  
in het rechte spoor geleid. Hiermede in nauw ver-  
band noem ik even het recht en den plicht tot  
lossing, gelijk we dien zoo schoon beschreven  
en geïllustreerd vinden in de historie van Ruth,  
en het zal meer dan duidelijk zijn, hoe de Heere  
gezorgd heeft voor een evenwichtige verdeling van  
het bezit.

Dit doet God nog door andere factoren.  
Hier is te noemen, wat Israël voor den eeredienst  
moet afstaan.

De privaat-eigendom werd ook beperkt door de  
tienden en offers, die Gode moesten gegeven, en  
waarin de Heere Zijn volk deed gevoelen; alles  
is niet van u, maar van Mij. Ook dient met bij-  
zonderen nadruk gewezen op de bezitsregeling voor  
den stam van Levi. Deze stam had geen eigen  
stamgebied, doch bewoonde bepaalde steden in het  
midden der andere stammen, die dus van eigen  
terrein moesten afstaan aan de knechten des Heeren.  
Eveneens gaf de Heere een zekere beperking in de

nalezing op den akker (zie Ruth 2), en in het gebod,  
dat ieder volle vrijheid had om in den wijngaard,  
of op den akker van den naaste zich aan de  
vruchten van veld en wijngaard te goed te doen  
(Deut. 23:25 e.v.), en eindelijk waren er nog tal  
van bepalingen, die door een zekere communale  
regeling, het private begrepsden. Ik denk hier aan  
het saamwonen der broeders, waarvan Deut. 25:5  
spreekt, en hetwelk wijst op gemeenschappelijk  
bezit. Voorts aan de gastvrijheid, die Israël tegen-  
over vreemdelingen moest oefenen. In de derde  
plaats aan die bepalingen, die zooveel mogelijk  
heel het volk, ook zelfs de vreemdelingen deed  
deelen in de opbrengst van het land, en de vroege  
van den oogst, (Lev. 19:9 e.v.; 23:22; Deut. 16:11,  
14; 24:19—22; 26:9), en eindelijk aan de her-  
haalde opwekking tot hulpbetoon (Lev. 25:36—38;  
Deut. 15:7—11). Nu moet wel worden toegestemd,  
dat deze laatste ordinantie enkel zedelijke ver-  
plichtingen zijn, wier vervulling van den eigenaar  
zelf afhangt, doch in die voorschriften liet de Heere  
Zijn volk duidelijk gevoelen, dat het privaat- of  
liever het familie-bezit nimmer zoo mocht worden  
opgevat, dat de bezitter er mee kon handelen naar  
zijn believen. Zelfs aan het particuliere zit een  
communale zijde, en God heeft Zijn volk telkens  
gepredikt, dat het naar de eenheid en naar het  
evenwicht van die beide had te zoeken<sup>1)</sup>.

Dit laatste is het kenmerk van de Mozaïsche  
wetgeving.

Zij is een toonbeeld van evenwichtigheid.

In het Mozaïsch recht, zoo merkt Ds Koffy-  
berg terecht op, wordt naast de erkenning der  
geestelijk-zedelijke vrijheid van den eeuwig, deze  
ook altoos in organisch verband met de hem om-  
sluitende gemeenschapskringen beschouwd. Naast,  
zelfs dwingend tegengaan, van overmatigen rijkdom  
aan een of ander productiemiddel, wordt er ook  
alle zweem in gemeden van dwaze waardeschat-  
ting van een bezitloos leven, of wel van een maat-  
schappij gegrond op het communiaal bezit der pro-  
ductiemiddelen<sup>2)</sup>. En daarop valle hier de na-  
druk. Beide, en het private en het communale  
komen in den Pentateuch tot hun recht. In een  
volgend artikel hoop ik hierop nog even terug te  
komen, doch het verkregen resultaat leert ons reeds,  
dat in Israël niet een entweder-oder, een „of het een  
of het ander” gesteld wordt, doch aan beide een  
evengroot bestaansrecht wordt toegekend. En waar  
we in Israël ontmoeten een, zij het dan schadu-  
achtig, herstel van den paradijs-toestand, kan nu  
reeds deze zeer voorloopige conclusie getrokken  
worden, dat in den oorspronkelijken staat voor  
beide, en voor den privaat-eigendom, en voor het  
communale plaats was. Zij sloten elkaar niet uit.  
Zij waren beide mogelijk, omdat geen zonde scherpe  
begrenzing eischte. Of wij men, in het beeld Gods  
ligt en het individueele en het gemeenschappelijke.

K. D.

<sup>1)</sup> Van En, n.w. blz. 331—335.

<sup>2)</sup> Het Mozaïsch recht en zijn huidige sociale betekenissen,  
Utrecht 1913, blz. 32.

### WIJSBEGEERTE.

#### In de school der wijsbegeerte.

#### XVII.

#### De wijsbegeerte in dienstknechts- gestalte.

Het ging alles heel natuurlijk, zonder opzet...  
Eerst botste het christendom tegen de Griekse  
cultuur, zoodat de vonken er afvloegen.

Maar toen kwam een soort onstremgeland  
contact met de schoone wijsheid, die de christenen  
niet anders dan ten koste van de waarheid konden  
verdoemen.

Tegen het heidensch element in de Hellenistische  
wijsbegeerte bleef de kerk zich gloeiend verzet-  
ten; men schroomde niet in menig opzicht de  
Griekse filosofie een uitvinding van den duivel  
te noemen; maar in de verdediging en vaststelling  
van het leerdogma bediende de kerk zich, zonder  
gewetensbezwaar, van de formeele denk-kunst der  
Grieken, ja, gelijk we gezien hebben, nam men,  
speciaal uit de Stoïsche zedeleer, bewonderde wijs-  
geerige ideeën in de christelijke wereld over.

Toen kwam de groote architect, die met behulp  
van de veroverde schatten der Griekse bescha-  
ving een tempel bouwde.

Het was Aurelius Augustinus (gest. 430), door  
Hofer „de grootste christelijke filosoof genoemd”.

Feit is, dat hij het theologische denken van de  
middeleeuwen, hetzij door inspiratie, hetzij door  
tegenstelling, beheerscht. Ja, welk christelijk den-  
ken, ook nu, ontkomt aan zijn suggestie?

Het bekoorlijke in Augustinus is zijn „goddelijk”  
kunstenaarschap.

Dit is tegelijk zijn kracht en zijn zwakte.

Bij hem niet het knutselen met Platonische en  
Aristoteliansche begrippen, dat men bij de latere  
scholastische dogmakweekers zoo dikwijls aantreft.

Het is bij Augustinus een onwillekeurig en ge-  
niet gebruik van de wijsgeerige scholing, die hij  
doorgemaakt had, om tegenover de ongelooft-  
cultuur de christelijke denk-kathedraal te bouwen.

Zoo wat alle toentertijd bestaande wijsgeerige stel-  
sels had Augustinus zelf doórléefd. Eerst was hij